

Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΓΚΠΔ – ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ C-634/21 (SCHUFA HOLDING)

Θεόδωρος Ρέντζιος

Υπ. Δρ Δικαίου & Βιοηθικής,
Πάντειο Πανεπιστήμιο
Υπότροφος Ernst & Young
Greece

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια, η αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων έχει καταστεί όλο και πιο διαδεδομένη¹, επηρεάζοντας διάφορους κοινωνικοοικονομικούς τομείς. Από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπου τα αυτοματοποιημένα συστήματα χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της πιστωτικής φερεγγυότητας υποψήφιων δανειοληπτών, έως τη δημόσια διοίκηση, η οποία τα χρησιμοποιεί για την αξιολόγηση αιτήσεων ασύλου², καθίσταται σαφές ότι τα εν λόγω συστήματα προσφέρουν αδιαμφισβήτητα οφέλη όσον αφορά την αποτελεσματικότητα και την ταχύτητα. Ωστόσο, η αυξανόμενη εξάρτηση από τέτοια συστήματα και διαδικασίες έχει εγείρει ορισμένες –εύλογες– ανησυχίες σχετικά με τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων³.

Στο επίκεντρο αυτών των ανησυχιών βρίσκεται το άρθρο 22 του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων⁴ (εφεξής: ΓΚΠΔ), το οποίο επιδιώκει να προστατεύσει τα υποκείμενα των δεδομένων από τους κινδύνους που συνδέονται με τις πλήρως αυτοματοποιημένες διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο, «το υποκείμενο των δεδομένων έχει το

¹ Βλ. T. Rodríguez de las Heras Ballell, *Guiding Principles for Automated Decision-Making in the EU*, ELI Innovation Paper 2022, σελ. 28.

² Βλ. F. Palmiotto, *When Is a Decision Automated? A Taxonomy for a Fundamental Rights Analysis*, German Law Journal 2/2024, σελ. 210.

³ Βλ. S. Demková, *Automated Decision-Making and Effective Remedies: The New Dynamics in the Protection of EU Fundamental Rights in the Area of Freedom, Security and Justice*, 2023.

⁴ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων).

δικαίωμα να μην υπόκειται σε απόφαση που λαμβάνεται αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, η οποία παράγει έννομα αποτελέσματα που το αφορούν ή το επηρεάζει σημαντικά με παρόμοιο τρόπο⁵», εκτός εάν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Οι προϋποθέσεις αυτές περιλαμβάνουν περιπτώσεις στις οποίες η απόφαση: Πρώτον, είναι αναγκαία για τη σύναψη ή την εκτέλεση σύμβασης μεταξύ του υποκειμένου των δεδομένων και του υπευθύνου επεξεργασίας· δεύτερον, επιτρέπεται από το ενωσιακό δίκαιο ή το δίκαιο κράτους μέλους στο οποίο υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τρίτον, βασίζεται στη ρητή συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων⁶.

Ο ΓΚΠΔ επιβάλλει διαφάνεια στις διαδικασίες της αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων, απαιτώντας από τους υπεύθυνους επεξεργασίας να γνωστοποιούν τη λογική πίσω από τους αλγόριθμους, καθώς και τη σημασία και τις συνέπειες αυτής της επεξεργασίας. Τα άρθρα 13, 14 και 15 ΓΚΠΔ ενισχύουν τη διαφάνεια αυτή, υποχρεώνοντας τις εταιρίες που λειτουργούν ως υπεύθυνοι επεξεργασίας να παρέχουν ουσιαστικές πληροφορίες στα υποκείμενα σχετικά με τα δεδομένα που υπόκεινται σε επεξεργασία και τα κριτήρια λήψης αποφάσεων. Αυτό το ρυθμιστικό πλαίσιο έχει σχεδιαστεί με σκοπό να μετριάσει τους δυνητικούς κινδύνους που ενέχει η αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων και να διασφαλίσει ότι τέτοιες διαδικασίες δεν παραβιάζουν τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων, ιδίως όταν πρόκειται για αποφάσεις που μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τον ιδιωτικό τους βίο.

I. ΟΙ ΕΝΝΟΜΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ SCHUFA HOLDING (SCORING)

Ο ενωσιακός νομοθέτης δεν ορίζει ρητά την έννοια των «αυτοματοποιημένων μέσων», πράγμα απολύτως κατανοητό, υπό το φως της διαρκούς και ταχείας ανάπτυξης νέων τεχνολογιών⁷. Έτσι, ως «συστήματα αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων» θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι διαδικασίες κατά τις οποίες οι αποφάσεις λαμβάνονται αποκλειστικά μέσω αυτοματοποιημένων συστημάτων χωρίς σημαντική ανθρώπινη παρέμβαση⁸. Οι αποφάσεις αυτές επιφέρουν συχνά σημαντικές επιπτώσεις για τα υποκείμενα των δεδομένων. Ειδικότερα, στην υπόθεση του ΔΕΕ C-634/21, γνωστή και ως υπόθεση “SCHUFA Holding (Scoring)”, η έννοια της αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων βρέθηκε στο επίκεντρο όσον αφορά τον προσδιορισμό του κατά πόσον ο τρόπος υπολογισμού των βαθμολογιών (“scoring”) που χρησιμοποιεί η εταιρία SCHUFA, μέσω της κατάταξης ενός προσώπου σε ομάδα άλλων προσώπων τα οποία έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά και τα οποία έχουν συμπεριφερθεί με συγκεκριμένο τρόπο, συνιστά αυτοματοποιημένη απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ⁹.

⁵ Βλ. άρθρο 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ.

⁶ Βλ. άρθρο 22 παρ. 2 ΓΚΠΔ. Βλ. σχετικά L. A. Bygrave, “Article 22 Automated Individual Decision-Making, Including Profiling”, σε: Ch. Kuner et al (eds), *The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Commentary*, 2020.

⁷ Bl. HV Kofschooten, *A health-conformant reading of the GDPR’s right not to be subject to automated decision-making*, *Medical Law Review* 3/2024, σελ. 17.

⁸ Βλ. ibidem, σελ. 18.

⁹ Βλ. ΔΕΕ C-634/21, *SCHUFA Holding (Scoring)*, 07.12.2023

1. Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΕΝΟΣ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΝΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΘΕΙ ΣΕ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΙΣΤΩΣΗΣ ΩΣ «ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ»

Η υπό σχολιασμό υπόθεση προέκυψε όταν μια Γερμανίδα πολίτης (ΟQ) υπέβαλε αίτηση σε ένα πιστωτικό ίδρυμα για χορήγηση δανείου, η οποία απορρίφθηκε με βάση ένα αυτοματοποιημένο σύστημα βαθμολόγησης της πιστοληπτικής της ικανότητας που διαχειρίζεται η εταιρία SCHUFA. Για τον υπολογισμό της βαθμολογίας της ΟQ έγινε χρήση προσωπικών δεδομένων της τελευταίας, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την κατάρτιση αρνητικής βαθμολόγησης, η οποία επηρέασε την απόφαση της τράπεζας να απορρίψει την αίτηση χορήγησης δανείου. Ως εκ τούτου, η ΟQ αιτήθηκε από την SCHUFA να της παράσχει πληροφορίες σχετικά με τα καταχωρισμένα προσωπικά της δεδομένα και να διαγράψει τα προβαλλόμενα ως εσφαλμένα. Εντούτοις, η εν λόγω εταιρία, επικαλούμενη το επιχειρηματικό απόρρητο, αρνήθηκε να αποκαλύψει τόσο τις διάφορες πληροφορίες που ελήφθησαν υπόψη για τον υπολογισμό της βαθμολογίας της ΟQ, όσο και τη στάθμισή τους στη διαδικασία λήψης της σχετικής απόφασης, εγείροντας κρίσιμα ερωτήματα σχετικά με τη διαφάνεια των αυτοματοποιημένων συστημάτων που διαχειρίζεται.

Κατά την αξιολόγηση της ικανότητας ενός προσώπου να ανταποκριθεί σε υποχρεώσεις πίστωσης, οι αλγόριθμοι επεξεργάζονται μεγάλο όγκο δεδομένων που σχετίζονται με το οικονομικό ιστορικό, τη συμπεριφορά και άλλους παράγοντες, προκειμένου να καταλήξουν σε μια αριθμητική βαθμολογία που αντικατοπτρίζει την πιστοληπτική του ικανότητα¹⁰. Το σύστημα που διαχειρίζεται η SCHUFA, το οποίο χρησιμοποιούσε τέτοιους αλγόριθμους, διαδραμάτισε ουσιώδη ρόλο στην απόφαση του συμβαλλόμενου πιστωτικού ιδρύματος για τη χορήγηση ή μη του δανείου. Επομένως, το κεντρικό ζήτημα στην υπόθεση αυτή ήταν πόσον η αυτοματοποιημένη παραγωγή τιμής πιθανότητας σχετικά με τη μελλοντική ικανότητα ενός προσώπου να ανταποκριθεί σε υποχρεώσεις πίστωσης αποτελούσε αυτοματοποιημένη απόφαση, κατά τα περιγραφόμενα στο άρθρο 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ.

2. ΤΟ ΑΡΘΡΟ 22 ΠΑΡ. 1 ΓΚΠΔ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΕΥΡΥΜΕΝΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ

Είδαμε στην Εισαγωγή της παρούσας ανάλυσης τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ. Σκοπός της εν λόγω διάταξης είναι η προστασία των υποκειμένων των δεδομένων από πλήρως αυτοματοποιημένες διαδικασίες που ενδέχεται να στερούνται διαφάνειας, δικαιοσύνης και λογοδοσίας, ιδίως όταν το αποτέλεσμα τέτοιων αποφάσεων μπορεί να έχει εκτεταμένες επιπτώσεις στον ιδιωτικό τους βίο, όπως η βαθμολόγηση της πιστοληπτικής τους ικανότητας που επηρεάζει την έγκριση αιτούμενων δανείων.

Στη σχολιαζόμενη απόφαση το ΔΕΕ επιβεβαίωσε ότι ο αυτοματοποιημένος προσδιορισμός της πιστοληπτικής ικανότητας, ιδίως σε αυτό το πλαίσιο, θα μπορούσε πράγματι να χαρακτηριστεί ως «αυτοματοποιημένη απόφαση», σύμφωνα με το άρθρο 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ¹¹. Ωστόσο, εν προκειμένω

¹⁰ Βλ. *ibidem*, Προτάσεις γενικού εισαγγελέα, 16.03.2023, σκ. 75.

¹¹ Βλ. ΔΕΕ C-634/21, ό.π., σκ. 50.

ανέκυψε ζήτημα από τον ισχυρισμό της SCHUFA ότι το σύστημά της απλώς υπολόγιζε τη βαθμολογία της πιστωτικής φερεγγυότητας, ενώ η τελική απόφαση λαμβανόταν από τη συμβαλλόμενη με αυτή τράπεζα (τρίτος). Έτσι, το ερώτημα στο οποίο κλήθηκε να απαντήσει το ΔΕΕ ήταν εάν ο προσδιορισμός της τιμής πιθανότητας πρέπει να θεωρείται απλώς ως προπαρασκευαστική πράξη, ενώ ως «απόφαση» κατά την έννοια του άρθρου 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ μπορεί, κατά περίπτωση, να θεωρηθεί μόνον η πράξη την οποία εκδίδει ο τρίτος¹².

Το ΔΕΕ κατέστησε σαφές ότι ο αυτοματοποιημένος προσδιορισμός, από ένα γραφείο οικονομικών πληροφοριών, της πιστωτικής φερεγγυότητας ενός προσώπου υπό τη μορφή τιμής πιθανότητας στηριζόμενης σε δεδομένα τα οποία σχετίζονται με την ικανότητά του να ανταποκριθεί μελλοντικά σε υποχρεώσεις πίστωσης συνιστά «αυτοματοποιημένη ατομική απόφαση», κατά την έννοια του άρθρου 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ, όταν η τιμή πιθανότητας είναι «καθοριστικής σημασίας» για το κατά πόσον ένας τρίτος, στον οποίο διαβιβάζεται η εν λόγω τιμή, θα συνάψει, εκτελέσει ή καταγγείλει συμβατική σχέση με το πρόσωπο το οποίο αφορούν τα δεδομένα¹³. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η βαθμολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας της ΟQ στην οποία προέβη η SCHUFA έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην απόφαση της τράπεζας για άρνηση χορήγησης δανείου στην πρώτη, αποτελώντας μέρος της ευρύτερης αυτοματοποιημένης διαδικασίας λήψης της σχετικής απόφασης. Έτσι, στη σχολιαζόμενη απόφαση το ΔΕΕ προέβη σε μια ευρεία ερμηνεία του άρθρου 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ, ώστε να καλύπτει περιπτώσεις στις οποίες η αυτοματοποιημένη απόφαση αποτελεί τη βάση μιας ευρύτερης διαδικασίας λήψης αποφάσεων που επηρεάζεται από ανθρώπινο παράγοντα.

Η περιωπή της απόφασης SCHUFA συνίσταται στο γεγονός ότι δημιούργησε ένα σημαντικό προηγούμενο για τον καθορισμό των ορίων της αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ. Πρώτον, ενίσχυσε την άποψη ότι τα αυτοματοποιημένα συστήματα, ιδίως όταν χρησιμοποιούνται για βαθμολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας, δεν μπορούν να λειτουργούν χωρίς ουσιαστική διαφάνεια και ανθρώπινη εποπτεία. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες τα συστήματα αυτά διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο σε αποφάσεις που επηρεάζουν τα υποκείμενα των δεδομένων, τα τελευταία δικαιούνται να γνωρίζουν πώς λαμβάνονται οι αποφάσεις αυτές και να τις αμφισβητούν, εάν το κρίνουν απαραίτητο. Δεύτερον, η σχολιαζόμενη απόφαση υπογράμμισε τη σημασία της καθοριστικής ανθρώπινης παρέμβασης¹⁴. Η απλή «επικύρωση» από ανθρώπινο παράγοντα μιας απόφασης ήδη ληφθείσας από ένα αυτοματοποιημένο σύστημα δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ. Για να θεωρηθεί η ανθρώπινη παρέμβαση ως πραγματική εγγύηση έναντι των κινδύνων της αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων, θα πρέπει να επηρεάζει ουσιαστικά την τελική απόφαση, διασφαλίζοντας ότι τα υποκείμενα δεν θα υποβληθούν σε πλήρως αυτοματοποιημένη λήψη απόφασης χωρίς τη δυνατότητα αμφισβήτησης αυτής¹⁵.

Εντούτοις, οι προκλήσεις που αφορούν στον πλήρη ορισμό και την επιβολή των ορίων της

¹² Βλ. *ibidem*, σκ. 61.

¹³ Βλ. *ibidem*, σκ. 73.

¹⁴ A. Aza, *Scores as Decisions? Article 22 GDPR and the Judgment of the CJEU in SCHUFA Holding (Scoring) in the Labour Context*, *Industrial Law Journal* 2024.

¹⁵ Βλ. ΔΕΕ C-634/21, ό.π., σκ. 41-50.

αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων παραμένουν. Το ζήτημα έγκειται στη διάκριση μεταξύ των πλήρως αυτοματοποιημένων διαδικασιών και εκείνων στις οποίες υπάρχει μεν ανθρώπινη συμμετοχή, πλην όμως αυτή μπορεί να μην είναι επαρκής, ώστε να παρέχει πραγματική εποπτεία. Σε πολύπλοκες διαδικασίες λήψης αποφάσεων, ιδίως σε εκείνες που καλύπτουν πολλαπλά στάδια, ο προσδιορισμός του κατά πόσον μια απόφαση είναι πράγματι αυτοματοποιημένη ή απλώς υποβοηθείται από την αυτοματοποίηση καθίσταται δύσκολος. Έτσι, μια εταιρία θα μπορούσε, για παράδειγμα, να ισχυριστεί ότι τα συστήματά της δεν είναι πλήρως αυτοματοποιημένα, επειδή παρεμβάλλονται άνθρωποι σε ορισμένα στάδια, ακόμη και αν αυτά δεν μεταβάλλουν ουσιωδώς το αποτέλεσμα της διαδικασίας. Ως εκ τούτου, η υπόθεση *SCHUFA* καταδεικνύει την ανάγκη για συνεχή ρυθμιστική επαγρύπνηση, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι εγγυήσεις που κατοχυρώνονται στο άρθρο 22 ΓΚΠΔ υλοποιούνται πλήρως στην πράξη.

II. Η ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Πέρα από το κύριο ζήτημα, το οποίο αναπτύχθηκε στις προηγούμενες ενότητες της παρούσας, η σχολιαζόμενη απόφαση ανέδειξε και ένα παρεμπίπτον, αλλά εξίσου σημαντικό: Την ισορροπία ανάμεσα στη διαφάνεια και την προστασία του επιχειρηματικού απορρήτου. Μία από τις βασικές αρχές του ΓΚΠΔ συνιστά το δικαίωμα των υποκειμένων να κατανοούν πώς χρησιμοποιούνται τα δεδομένα τους, ιδίως όταν αυτά υποβάλλονται σε επεξεργασία από αυτοματοποιημένα συστήματα για τη λήψη αποφάσεων που τα επηρεάζουν. Το άρθρο 15 ΓΚΠΔ παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων το δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα που έχουν υποστεί επεξεργασία και το αφορούν, καθώς και στη «λογική που ακολουθείται» σε κάθε αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων¹⁶. Το δικαίωμα αυτό είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι τα υποκείμενα μπορούν να κατανοήσουν και, αν χρειαστεί, να αμφισβητήσουν αποφάσεις που επηρεάζουν σημαντικά τον ιδιωτικό τους βίο. Στο πλαίσιο αυτό, η διαφάνεια συνίσταται στην παροχή σαφών και επαρκών πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι αλγόριθμοι λειτουργούν, επεξεργάζονται δεδομένα και καταλήγουν στη λήψη αποφάσεων, ιδίως όταν ένα πρόσωπο υπόκειται σε αποφάσεις που βασίζονται σε πολύπλοκα και αδιαφανή συστήματα, όπως οι αλγόριθμοι βαθμολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας.

Ωστόσο, το δικαίωμα στη διαφάνεια δεν είναι απόλυτο, καθώς τελεί υπό την επιφύλαξη διασφάλισης του δικαιώματος διανοητικής ιδιοκτησίας, καθώς και του επαγγελματικού ή επιχειρηματικού απορρήτου. Έτσι, οι εταιρίες που αναπτύσσουν συστήματα αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων, ιδίως εκείνα που περιλαμβάνουν ιδιόκτητους αλγορίθμους, συχνά υποστηρίζουν ότι η αποκάλυψη των εσωτερικών λειτουργιών των εν λόγω συστημάτων θα έθετε σε κίνδυνο τα προαναφερθέντα δικαιώματα. Στην υπόθεση *SCHUFA*, η εταιρία ισχυρίστηκε ότι αφενός ο αλγόριθμος που χρησιμοποιούσε για τον υπολογισμό της βαθμολόγησης της πιστωτικής φερεγγυότητας συνιστά επιχειρηματικό απόρρητο και αφετέρου η αποκάλυψη λεπτομερειών για τη λειτουργία του αλγορίθμου θα έβλαπτε την ίδια την εταιρία.

¹⁶ Βλ. Άρθρο 15 παρ. 1 σημ. η) ΓΚΠΔ.

Ως εκ τούτου, εγείρεται ένα σημαντικό νομικό και ηθικό δίλημμα: Πώς είναι δυνατή η εξισορρόπηση της ανάγκης για διαφάνεια στην αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων με την προστασία του επαγγελματικού και επιχειρηματικού απορρήτου; Ο ΓΚΠΔ, αναγνωρίζοντας το εν λόγω ζήτημα, επιτρέπει ορισμένους περιορισμούς στο δικαίωμα πρόσβασης σε δεδομένα, καθώς ορίζει ρητά ότι το δικαίωμα αυτό «δεν θα πρέπει να επηρεάζει αρνητικά τα δικαιώματα ή τις ελευθερίες άλλων, όπως το επαγγελματικό απόρρητο ή το δικαίωμα διανοητικής ιδιοκτησίας και, ειδικότερα, το δικαίωμα δημιουργού που προστατεύει το λογισμικό¹⁷».

1. ΕΞΙΣΟΡΡΟΠΗΣΗ: Η ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

Το ΔΕΕ δεν ασχολήθηκε άμεσα με το ζήτημα του επιχειρηματικού απορρήτου στη σχολιαζόμενη απόφαση, πλην όμως οι προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Pikačič παρέιχαν χρήσιμη καθοδήγηση. Ο γενικός εισαγγελέας, συνδυάζοντας το άρθρο 15 παρ. 1 στ. η) και τις αιτιολογικές σκέψεις 58 και 63 ΓΚΠΔ, κατέληξε σε ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα. Πρώτον, ο ενωσιακός νομοθέτης είχε πλήρη επίγνωση των συγκρούσεων που μπορούν να ανακύψουν μεταξύ, αφενός, του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης (ΧΘΔΕ), και, αφετέρου, του δικαιώματος προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 17 παρ. 2 ΧΘΔΕ¹⁸. Δεύτερον, η βούληση του νομοθέτη δεν ήταν να διασφαλίσει την προστασία ενός θεμελιώδους δικαιώματος εις βάρος της προστασίας άλλου. Αντιθέτως, διεξοδικότερη ανάλυση των διατάξεων του ΓΚΠΔ οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο ενωσιακός νομοθέτης θέλησε να διασφαλίσει δίκαιη ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των ευθυνών¹⁹.

Επιπλέον, ο γενικός εισαγγελέας εξέφρασε την άποψη ότι η επίκληση του επιχειρηματικού απορρήτου δεν δύναται να χρησιμοποιηθεί ως δικαιολογία για την άρνηση παροχής πληροφοριών. Έτσι, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να παρέχονται οι ελάχιστες απαιτούμενες πληροφορίες, προκειμένου να μην θίγεται το ουσιαστικό περιεχόμενο του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων²⁰. Ως εκ τούτου, μολοντί η προστασία του επιχειρηματικού απορρήτου ή της διανοητικής ιδιοκτησίας συνιστά, κατ' αρχήν, για ένα γραφείο οικονομικών πληροφοριών, νόμιμο λόγο άρνησης αποκάλυψης του αλγορίθμου που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της βαθμολογίας του υποκειμένου των δεδομένων, δεν μπορεί εντούτοις να δικαιολογήσει σε καμία περίπτωση την πλήρη άρνηση παροχής πληροφοριών²¹. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν υπάρχουν κατάλληλα μέσα επικοινωνίας, τα οποία διευκολύνουν την κατανόηση, διασφαλίζοντας συγχρόνως κάποιον βαθμό εμπιστευτικότητας. Οι απαιτήσεις αυτές αποκλείουν εξαρχής την ενδεχόμενη υποχρέωση αποκάλυψης του αλγορίθμου, λαμβανομένης υπόψη της πολυπλοκότητάς

¹⁷ Βλ. αιτιολ. σκ. 63 ΓΚΠΔ.

¹⁸ Βλ. ΔΕΕ C-634/21, Προτάσεις γενικού εισαγγελέα, ό.π., σκ. 55.

¹⁹ Βλ. *ibidem*.

²⁰ Βλ. *ibidem*, σκ. 56.

²¹ Βλ. *ibidem*.

του. Συγκεκριμένα, η χρησιμότητα της ανακοίνωσης ενός ιδιαιτέρως πολύπλοκου τύπου θα ήταν αμφίβολη, εάν δεν παρέχονται οι σχετικές αναγκαίες επεξηγήσεις²².

Η άποψη του γενικού εισαγγελέα υποδηλώνει ότι οι εταιρίες που λειτουργούν ως υπεύθυνοι επεξεργασίας υποχρεούνται να παρέχουν στα υποκείμενα επαρκείς πληροφορίες για να κατανοήσουν τις βασικές πτυχές της διαδικασίας λήψης αυτοματοποιημένων αποφάσεων, ακόμη και αν αυτό σημαίνει την αποκάλυψη ορισμένων στοιχείων διανοητικής ιδιοκτησίας, με τρόπο που, πάντως, δεν θέτει σε κίνδυνο το απόρρητο του αλγορίθμου. Επομένως, η υποχρέωση παροχής «σημαντικών πληροφοριών σχετικά με τη λογική που ακολουθείται» έχει την έννοια ότι περιλαμβάνει «αρκούντως λεπτομερείς επεξηγήσεις» σχετικά με τη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό της βαθμολογίας και τους λόγους που οδήγησαν σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα και δεν συνεπάγεται την αποκάλυψη κάθε τεχνικής λεπτομέρειας του αλγορίθμου²³.

Το γεγονός ότι το Δικαστήριο δεν ασχολήθηκε στην απόφασή του με το εν λόγω ζήτημα καταλείπει μεν ορισμένο βαθμό ασάφειας, πλην όμως η προσέγγιση «εξισορρόπησης» του γενικού εισαγγελέα είναι ιδιαίτερα σημαντική. Απαιτώντας από τους υπεύθυνους επεξεργασίας να αποκαλύπτουν αρκετές πληροφορίες, ώστε τα υποκείμενα να μπορούν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους χωρίς οι πρώτοι να εξαναγκάζονται στην εξ ολοκλήρου αποκάλυψη του επαγγελματικού ή επιχειρηματικού τους απορρήτου, ο ΓΚΠΔ μπορεί να επιτύχει την πολυπόθητη ισορροπία μεταξύ των αντικρουόμενων συμφερόντων της διαφάνειας από τη μια μεριά και του επιχειρηματικού απορρήτου από την άλλη.

2. ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΒΗΜΑ: Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

Η σύγκρουση ανάμεσα στη διαφάνεια και το επιχειρηματικό ή εμπορικό απόρρητο κατά την αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων είναι αδύνατο να εξαλειφθεί, ιδίως καθώς τα συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης (ΤΝ) και μηχανικής μάθησης γίνονται πιο εξελιγμένα, διεισδύοντας περισσότερο στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Για την αντιμετώπιση αυτής της σύγκρουσης, οι ρυθμιστικές αρχές και τα δικαστήρια των κρατών μελών θα πρέπει να αναπτύξουν σαφείς κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με το ποιες πληροφορίες πρέπει να αποκαλύπτονται σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ και ποιες μπορούν να παραμείνουν προστατευόμενες ως επαγγελματικό ή επιχειρηματικό απόρρητο.

Ειδικότερα, παραμένει ανοικτό το ζήτημα της ποσότητας και της ποιότητας των πληροφοριών που πρέπει να αποκαλύπτονται σχετικά με τη λογική που ακολουθεί ένας αλγόριθμος²⁴. Δεδομένου ότι τα συστήματα αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων καθίστανται όλο και πιο πολύπλοκα, η διασφάλιση ότι τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν ουσιαστική πρόσβαση στις πληροφορίες που τα αφορούν, χωρίς να παραβιάζονται τα επιχειρηματικά συμφέροντα θα απαιτεί συνεχή νομοτεχνική βελτίωση. Ταυτόχρονα, οι εταιρίες πρέπει να αναγνωρίσουν ότι η διαφάνεια δεν αποτελεί μόνο

²² Βλ. *ibidem*, σκ. 57.

²³ Βλ. *ibidem*, σκ. 58.

²⁴ R. Binns/M. Veale, *Is That Your Final Decision? Multi-Stage Profiling, Selective Effects, and Article 22 of the GDPR*, *International Data Privacy Law* 4/2021, σελ. 319.

νομική, αλλά και ηθική υποχρέωση. Η παροχή των πληροφοριών που χρειάζονται τα υποκείμενα, προκειμένου να κατανοήσουν και να αμφισβητήσουν τις αποφάσεις που τα αφορούν είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης στα αυτοματοποιημένα συστήματα και τη διασφάλιση της υπεύθυνης χρήσης των τελευταίων.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η υπόθεση *SCHUFA* καταδεικνύει την πολυπλοκότητα της ρύθμισης των συστημάτων αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων στην ψηφιακή εποχή. Καθώς τα εν λόγω συστήματα γίνονται όλο και πιο διαδεδομένα, η ενωσιακή νομοθεσία καλείται να συνεχίσει να εξελίσσεται για την προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, εξισορροπώντας παράλληλα τα έννομα συμφέροντα των εταιριών για την προστασία της διανοητικής τους ιδιοκτησίας, αλλά και του επιχειρηματικού τους απορρήτου. Η απόφαση του ΔΕΕ διευρύνει το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 22 παρ. 1 ΓΚΠΔ, διασφαλίζοντας ότι τα υποκείμενα δεν υποβάλλονται σε αυτοματοποιημένες αποφάσεις χωρίς ουσιαστική ανθρώπινη παρέμβαση. Ταυτόχρονα, η απόφαση υπογραμμίζει την ανάγκη για μεγαλύτερη σαφήνεια σχετικά με τον τρόπο εξισορρόπησης της διαφάνειας με το επαγγελματικό και επιχειρηματικό απόρρητο, μια πρόκληση που θα συνεχίσει να διαμορφώνει το μέλλον της αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων.

Ο ΓΚΠΔ παρέχει ένα ισχυρό θεμέλιο, αλλά, ενόψει και του κανονισμού για την ΤΝ (AI Act)²⁵, ο οποίος θα εφαρμόζεται από τις 2 Αυγούστου 2026²⁶, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι οι δύο αυτοί κανονισμοί λειτουργούν παραπληρωματικά. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου κανονισμού είναι η προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο για την ταξινόμηση των συστημάτων ΤΝ, η οποία διακρίνει μεταξύ απαγορευμένων πρακτικών ΤΝ (συστήματα ΤΝ μη αποδεκτού κινδύνου)²⁷, συστημάτων ΤΝ υψηλού κινδύνου²⁸ και συστημάτων ΤΝ περιορισμένου κινδύνου²⁹. Ο κανονισμός για την ΤΝ εισάγει αυστηρότερες υποχρεώσεις για τα συστήματα ΤΝ υψηλού κινδύνου, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, απαιτώντας από τους φορείς εφαρμογής των εν λόγω συστημάτων να διενεργούν εκτιμήσεις επιπτώσεων στα θεμελιώδη δικαιώματα³⁰ και να διασφαλίζουν την ανθρώπινη εποπτεία³¹.

Εν κατακλείδι, στη νέα εποχή που ευαγγελίζεται η ανάδυση της ΤΝ, το άρθρο 22 ΓΚΠΔ καλείται να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο για την προστασία των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων. Αναμένουμε, λοιπόν, την έναρξη εφαρμογής του κανονισμού για την ΤΝ, προκειμένου να

²⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1689 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2024, για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 300/2008, (ΕΕ) αριθ. 167/2013, (ΕΕ) αριθ. 168/2013, (ΕΕ) 2018/858, (ΕΕ) 2018/1139 και (ΕΕ) 2019/2144 και των οδηγιών 2014/90/ΕΕ, (ΕΕ) 2016/797 και (ΕΕ) 2020/1828 (κανονισμός για την τεχνητή νοημοσύνη) (ΕΕ Σειρά L της 12.7.2024).

²⁶ Βλ. *ibidem*, άρθρο 113.

²⁷ Βλ. *ibidem*, άρθρο 5.

²⁸ Βλ. *ibidem*, άρθρο 6 επ.

²⁹ Βλ. *ibidem*, άρθρο 50.

³⁰ Βλ. *ibidem*, άρθρο 27.

³¹ Βλ. *ibidem*, άρθρα 14 και 26.

δούμε αφενός την αλληλεπίδρασή του με τον ΓΚΠΔ, αφετέρου εάν θα καλύψει τυχόν υπάρχοντα κενά ή εάν θα χρειαστεί περαιτέρω νομοθετική πρωτοβουλία σε ενωσιακό επίπεδο. Σε κάθε περίπτωση, η νομολογία του ΔΕΕ σε μελλοντικές υποθέσεις που θα αχθούν ενώπιόν του αναμένεται, επίσης, ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα. □